

**OCENE IN POROČILA
RECENSIONI E RELAZIONI
REVIEWS AND REPORTS**

Verena Vidrih Perko

**SREČANJE SLOVENSКИH IN ISTRSKIH ARHEOLOGOV
MUZEALCEV**

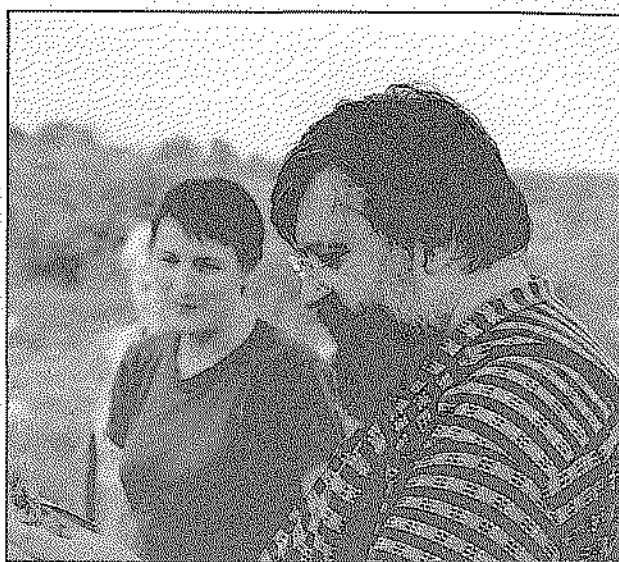
V začetku letošnjega junija se je manjša skupina slovenskih arheologov muzealcev namenila na strokovni obisk v Istro.

V sončnem jutru nas je v Novigradu pričakal kolega Ivan Matejčič z Reke, ki z delovno skupino že nekaj časa raziskuje kripto v tamkajšnji katedrali. Cerkvena zgradba, ki je bila v teku stoletij večkrat prezidana, je bila temeljito prezidana v baroku, pod apsido pa skriva starejšo kripto, ki je bila zaradi mnogih posegov v silno slabem stanju z nevarnimi večcentimetrskimi razpokami na nosilnih zidovih.

Kripta je pripadala starejši romanski zgradbi, vendar še ni izključena možnost, da je zrasla na še starejši osnovi iz 8. ali 9. stol. Starejše strukture so gotovo obstajale na tem prostoru, saj je v bočni niši kripe in situ vzdan rimski sarkofag, vendar so jih baročne prezidave usodno zakrile. Raziskovanja so potekala v izredno slabih razmerah, saj so kasnejše spremembe mnogokrat uničile starejše elemente spomenika. I. Matejčič je predstavil dosedanje raziskave in nova spoznanja. Diskusija se je dotaknila predvsem načrtovanih restavratorskih in številnih arheološko muzeoloških posegov, ki se ob tem odpirajo.

V Poreč smo se pripeljali že sredi razbeljenega dne. Kolega Marino Baldini nas je s kratkim predavanjem ob diapozitivih seznanil z najnovejšimi arheološkimi raziskovanji antičnega Poreča. Predstavil nam je nova odkritja na področju foruma in glavnega kardā ter rimskodobne luke kolonije Parentium. Na kratkem sprehodu po mestnih ulicah smo si ogledali ostanke tlakovanih rimskih ulic, templjev na forumu in mestnega obzidja. Ob mozaikih Eufrazijane nas je seznanil z obsežnim znanstvenim gradivom in nakopičenimi problemi interpretacije posameznih gradbenih faz. Ogledali smo si tekoča raziskovalna in restavratorska dela na škofijski palači, ki sodi med vrhunske evropske umetnostne spomenike.

Naslednji postanek je bilo istrsko mesto Bale. V kripti tamkajšnje cerkvice Sv. Marije smo obiskali zasilni lapidarij kamnite opreme in okrasa iz cerkve Sv. Marije Velike, ki leži v gozdu pri Balah. Zbirka predstavlja pravo zakladnico kamnite plastike; med njimi so mnogi odlomki zgodnje krščanskih pletenin; rešeni iz ruševin razpadajoče cerkve skupaj z mlajšimi primerki kamnitega dekorja.

Ivan Matejčič (z brado) je ob slovesu dobil vrečko soli iz sečoveljskih solin. Verena Vidrih Perko ga zaskrbljeno opazuje. (foto M. Župančič)

Cerkev Sv. Marije Velike v gozdičku raziskuje Zavod za zaščito spomenikov z Reke skupaj s sorbonskimi raziskovalci. Obsežna dela tega mednarodnega raziskovalnega projekta je skupaj z mnogimi perečimi problemi predstavil I. Matejčič. Srečanje smo zaključili z živahnim razgovorom ob malici, ko smo si tudi izmenjali strokovno literaturo in muzejske publikacije.

Naslednje jutro smo se sprehodili ob morski obali rimske vile v Medulinu. Žal smo si morali v bližini ležeče poznoantične nekropole Burle ogledati brez strokovnega vodstva.

Zato pa je bilo srečanje s kolegico Kristino Mihovilič in direktorjem puljskega Arheološkega muzeja Željkom Ujčićem toliko prisrčnejše. Bili smo prvi arheologi, ki so si ogledali prenovljeno cerkev Sv. Marije iz Kuj. Puljski muzej je zgradbo obnovil v zglednem sodelovanju z vaščani in poiskal mnoge za obe strani sprejemljive restavratorske in konservatorske rešitve. V cerkvena tla so vključili s steklom pokrite poznoantične mozaike s pletenino, ostale arhitektonske in dekorativne elemente pa so v soglasju z vaščani skušali ohraniti nespremenjene. Zgradba sama stoji na prostoru rimske vile, ki je bila ob zemeljskih delih skozi stoletja skoraj v celoti uničena.

Iz Kuj smo se v hudi pripeki odpeljali na Nezakcij, utrjeno središče Histrov, prvotnih prebivalcev Istre. Rimljani so ga po dolгих obleganjih v letih 178 in 177 leta pr. n. št. premagali z zvijačo. Legenda pripoveduje, da so prestregli dotoke studencev v utrjeno naselje, upajoč, da bodo bojevito prebivalstvo prisilili k vdaji. Vendar se to ni zgodilo. Kraj Epulon je zaukazal poklati otroke in ženske; ter trupla zmetati čez obzidje Nezakcija. Morali sta miniti skoraj dve stoletji, da so prazgodovinsko na-

selbino ponovno pozidali. Nezakcij je postal municipij z obsežnim forumom in templji. V poznoantičnem času so pozidali starokrščansko baziliko, ki je služila namenu vse do poselitve slovanskega življa in uničenja naselbine. Več kot stoletje raziskav je odkrilo ostanke mogočnega obzidja, prazgodovinske grobove s sijajnimi najdbami in temelje rimskih stavb. Najdišče obiskujejo številni gostje, ima tudi skromno muzejsko trgovnico z ličnimi odlitki prazgodovinske keramike. Po izmenjavi publikacij smo se poslovili od istrskih kolegov z obljubo, da se naslednjic srečamo v Sloveniji.

Po krajši vožnji med polji zorečega žita in razkošjem razcvetelega maka smo dospeli v Pazin. Pričakala nas je Lidija Nikočević, direktorica Etnografskega muzeja Istre v pazinskem gradu. Ogljedali smo si vabljivo zbirko istrskih starožitnosti in se ob prijetnem klepetu s kolegi pogovarjali o številnih skupnih težavah pa tudi uspehih. Strokovni ogled Pazina smo zaključili z obiskom pazinske cerkve z lepo ohranjenimi gotskimi freskami na stropu apside.

Strokovni obisk skupine arheologov muzealcev ni bil prvi te vrste. Nastal je iz številnih pobud in iskrenih želja po medsebojnem srečevanju in izmenjavi mnenj, ki jih je bilo slišati med vsemi našimi arheologi, zaposlenimi v slovenskih muzejih. Ni preprosto odgovoriti, kako je do teh pobud in potreb prišlo. Eden od pomembnih vzrokov je gotovo hitro se razvijajoča muzeološka znanost v svetu in pojav številnih tovrstnih šol v Britaniji, na Nizozemskem, na Češkem in v Zagrebu. Mnoge slovenske muzejske ustanove so se pravočasno zavedle nujnosti muzeološkega izobraževanja in ažurnega spremljanja svetovnega razvoja. Nedvomno tudi zaradi neposluha arheološkega oddelka Filozofske fakultete v Ljubljani za potrebe muzejskih delavcev in zanemarjanja muzeološke znanosti smo v nekaj kratkih desetletjih začeli arheologi muzealci izgubljati prvotno pomembno vlogo v muzejskih institucijah. Krivda je seveda tudi na arheologih samih, ki seveda zaradi izredno zahtevnih arheoloških del pogosto ne utegnejo slediti sodobnim muzejskim tokovom. Včasih pa je temu krivo tudi podcenjevanje muzejske stroke. Mnogi muzejski arheologi so v nezavidljivem položaju zaradi množine neobdelanega gradiva, ki se je nakopičilo skozi zadnje stoletje. Količina zemeljskih del in s tem obveznih arheoloških izkopavanj je s pospešenimi gradnjami, posebej pa z gradnjo avtocest, postala komaj obvladljiva. S tem so pogosto narasle količine novega gradiva brez vsake meje. Prav tako pa so se strokovne zahteve arheoloških ved in število publikacij silovito povečali. Muzejska arheologija se je v svetu izluščila kot specifična veda, ki se bistveno razlikuje od zahtev raziskovalnih in pedagoških, prav gotovo tudi varstvenih ustanov.

Arheologija je z zahtevnimi in finančno komajda obvladljivimi nalogami postala nemalokrat muzejska cokla in se v marsikaterem muzeju znašla na slepem

tiru. Mnogi naši kolegi so se znašli v nezavidljivih položajih tudi zaradi dolgoletne suše v lastnih (arheoloških) muzejskih vodah. Nedvomno smo se približali trenutku, ko si moramo priznati lastne pomanjkljivosti. V prvi vrsti pomanjkljivosti muzeološke izobraženosti in razgledanosti. Iz takšnih strokovnih stisk so se rodila naša srečanja. Prvemu, dokaj negotovemu povabilu v Mestni muzej v Ljubljani pred skoraj letom in pol so sledila redna srečanja v mnogih slovenskih muzejih. Dogovora, da bodo naša srečevanja delovna, smo se izrecno držali. Vsakdo, ki je bil doslej gostitelj v svojem muzeju ali na izkopavalnem prostoru, je pripravil strokovno vodstvo in v želji po zdravi kritiki smo pozivali vse udeležence k čim širši razpravi. Domenili smo se tudi za medsebojno izmenjavo informacij o novih objavah in znanstvenih dosežkih, izmenjavo literature in predvsem muzeoloških novic.

Prav zaradi naštetih vzrokov, obsežnosti in zahtevnosti arheoloških del, gotovo pa tudi zaradi nezavidljivega finančnega stanja mnogih naših muzejskih ustanov, ne moremo pričakovati, da se bodo vsi naši kolegi, zaposleni v muzejih, enako intenzivno posvečali muzeološkemu problemom. Vsekakor pa moramo biti o dogajanjih obveščeni in posredovati svoje mnenje ter sooblikovati slovensko muzejsko in kulturno politiko.

Nenavsezadnje nam zadnje novice z mednarodnega muzejskega srečanja ICOM-a v Nürnbergu prinšajo veliko poročil o možnostih mednarodnih sodelovanj, strokovnih izmenjav in izpopolnjevanj, ki jih prinaša evropski program "Leonardo". Kar je najvažnejše, obljubljen je finančna pomoč pri projektih, kjer bodo strokovni teksti natisnjeni v vsaj treh večjih evropskih jezikih. Ta možnost pa je za arheološko stroko velika in pomembna novica, saj vemo, da slovenica *non leguntur* in smo primorani prevajati strokovna besedila v celoti, če jih hočemo približati svetovni javnosti. Prevajanje pa je poleg običajno bogatega slikovnega gradiva eden največjih stroškov objavljanja.

Skupaj z ostalimi slovenskimi muzealci ugotavljamo, da je muzejska pedagogika prepuščena naključnemu razumevanju muzejskih vodstev. Prav v okviru ICOM-a se ponujajo številne možnosti mednarodnih izmenjav in izpopolnjevanj na tem področju, s katerimi bi lahko na začetku premostili naše vrzeli.

Pereča so tudi vprašanja muzeološkega izobraževanja. Le redki med nami so imeli možnost udeležiti se mednarodnih muzeoloških šol, številna dobra predavanja v okviru Muzeoforuma so prepogosto prezrta ali nas pa zaradi navidezno presplošne tematike ne nagovorijo.

Ob zaključku smemo reči, da je preizkusna doba muzejskih arheoloških srečevanj potrdila naše domene. Srečanja so potrebna in zaradi specifičnosti arheološkega dela v muzejih nezdržljiva v okviru slovenskega arheološkega društva. Vendar naša želja ni bila ločevati, temveč v prvi vrsti združevati ljudi, ki stojijo

pred številnimi novimi muzejskimi nalogami, pred katerimi si slovenska šolska arheologija še vedno zatiska oči. Naš cilj je v prvi vrsti bil spregovoriti o skupnem delu in prepoznati težave, s katerimi se srečujemo.

Začetek je obetaven in nedvomno smo dosegli prve ugodne sadove dela. Eden od teh je tudi oživiljen stik s kolegi muzealci v Istri.

Peter Čerče, Snježana Karinja, Matej Župancič

STRUTTURE PORTUALI E ROTTE MARITTIME
NELL'ADRIATICO DI ETÀ ROMANA. Convegno
internazionale, Aquileia 20.- 23. 5. 1998.

*... illum, si proprio condidit horreos
quicquid de Lybicis veritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam demovaes, ut trabe Cypris
Mirtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icaris fluctibus Africum
mercator metuens, otium et oppidi
laudat rura sui; mox reficit rates
quassas, indocilis pauperiem pati.*

*Kdor prst domačo rad z motiko prekopava,
ne bo nikdār zaklad kraljevski ga premamil,
da kot boječ mornar bi z ladijskim krmilom
zarezal brazdo v val razburkanega morja.
Trgovec trepeta, ko burja biča morje,
in hvali varni mir, idilo podeželja;
potem pa brž si spet popravi zbito barko,
ker revščine ne zna, ne skromnosti trpeti.*

(Horatius, Flaccus Quintus, Ad Maecenatum, trad. slovena: K. Gantar, Pesmi. Carmina, Maribor 1993, str. 5.)

Organizzato dal Centro di antichità altoadriatiche di Aquileia, dall'École française de Rome e dall'Università di Trieste (Dipartimento di scienze dell'antichità e Scuola di specializzazione in archeologia), alla fine del mese di maggio 1998 si è svolto ad Aquileia un convegno scientifico internazionale sui porti e sulla navigazione nell'Adriatico in età romana, convegno che ha coinciso anche con la XXIX Settimana di studi aquileiesi. Fra i relatori invitati al Convegno due albanesi e tre croati, mentre molto più numerosi sono stati i conferenzieri francesi e naturalmente italiani. Lingue ufficiali del Convegno il francese e l'italiano. Le relazioni verranno pubblicate nel prossimo numero della rivista *Antichità altoadriatiche* che certamente provvederà ad eliminare dagli scritti le non poche incoerenze presenti tanto nelle relazioni quanto nel Convegno come tale.

MINISTERO PER I BENI CULTURALI E AMBIENTALI
SOPRINTENDENZA PER I BENI AMBIENTALI
ARCHITETTONICI ARCHEOLOGICI ARTISTICI
E STORICI DEL FRIULI VENEZIA GIULIA

LA PORTUALITÀ DI AQUILEIA ROMANA

XIII Settimana dei Beni Culturali e Ambientali

Aquileia, 2 aprile - 27 settembre 1998

A giudicare dal titolo e dai partecipanti, l'evento avrebbe dovuto essere un Convegno internazionale con una completa e ordinata rassegna delle nozioni acquisite fino ad oggi in merito alla problematica delle *rotte marittime* e dei *porti* nell'Adriatico in età romana, compreso lo studio dei natanti, del commercio marittimo, del rapporto fra scali portuali ed entroterra ovvero navigazione marittima e fluviale; ed altre cose ancora. Questa parte introduttiva avrebbe quindi dovuto essere seguita da relazioni mirate ai singoli problemi con esemplificazioni relative agli aspetti specifici del Mare Adriatico.